

Име и презиме : Ванда Војводић Мицова, историчар ,архивски саветник

Адреса аутора и установе :Историјски архив Зрењанин , Трг Слободе 10 , 23 000
Зрењанин ,023/512-564

Наслов рада :Коме треба архив ?

Сажетак: Архиви су потребни првенствено историчарима који обрађају различите теме из друштвеног, политичког, економског, културног и спортског живота. У раду ће бити приказана улога архивске грађе коју историчари користе приликом доказивања одређених историјских чињеница, одређених ставова или осликавања живота појединих историјских личности и како се уз помоћ архивске грађе граде или руше одређене историјске тезе. Не мању потребу за архивом и архивском грађом имају и грађани Зрењанина. Грађани Зрењанина имају потребу првенствено да се упознају са локалном историјом. У раду ће бити речи и о томе да је архив потребан и важан за све категорије становништва, млађе да науче и не забораве и старије да се подсети и не забораве. У раду ћу се првенствено базирати на потребу историчара за архивском грађом и потребом становника Баната (студената, грађана, ученика ...) да истражују локалну историју.

Кључне речи : архив, историчари, писани историјски извори, архивска грађа

Коме треба архив ?

Задатак историјског истраживања је да идентификује изворе који су најкориснији да се да прецизан опис прошлости. Историјски извори сведоче о свим областима људског живота и дешавањима. Откривање и критичко тумачење историјских извора су једно од главних питања методологије историјске науке. Мада историјски извори сакупљени, сами по себи, нису увек довољни за темељ научног рада.

Потребно је урадити критичку анализу историјских извора. Критика извора може бити спољашња, која утврђује у каквом је стању текст, утврђују се подаци о датуму, месту настанка, личности која је написала текст уколико је аутор познат. Такође се ради и унутрашња анализа која испитује у којој мери можемо веровати неком извору, његову веродостојност. Онда се долази до најтежег дела историјске методологије, а то је повезивање догађаја и веза-синтезе, којом се ствара јасна слика о неком историјском догађају, појави, делатности, историјској личности. На крају долази последња фаза експозиција тј. излагање добијених резултата усменим или писменим путем.

Приликом коришћења историјских извора врло је важно да анализирамо пажљиво, без вредносних ставова и да коришћењем извора добијемо што потпунију слику о одређеном догађају или личности.

За историчаре основни извор за реконструкцију догађаја из прошлости представљају писани историјски извори-архивска грађа. Историчар нема непосредан увид у догађаје из прошлости већ о њима сазнаје на основу историјског материјала. Писани историјски извори су најзначајнија и најбројнија група историјских извора. Историчари покушавају да нађу одговоре на историјска питања путем проучавања извора. Историчар мора прво да пронађе и познаје историјске изворе јер су они основа за историјску реконструкцију.

Важно је да историчар изворе тумачи без претходне намере да докаже своју претпоставку, већ да закључке извлачи након анализе извора. Битно је да се укрсте више историјских извора да би се стекла што потпунија слика о одређеном догађају и његовим учесницима. Дешава се да се приликом истраживања изворима прилази са вредносним ставовима и судовима, па може доћи до погрешне интерпретације догађаја. На интерпретацију утиче и појава нових доказа, постављање нових питања, развој историје као науке и других сродних наука.

У циљу прикупљања, сређивања, објашњавања и критичке анализе извора развио се читав низ помоћних историјских наука, а једна од њих је наша основна делатност архивистика, која се бави проналажењем, прикупљањем, сређивањем и чувањем архивске грађе.

Код нас је већ одавно почео да преовладава један сасвим погрешан однос према историји, као нечему што је лако разумљиво, што не захтева некаква посебна знања, нешто чему је свако вичан и чиме свако може да се бави. Такав став према историји произвео је море „историјских књига“, чији су аутори убеђени да управо они доносе праву истину и епохалне закључке. Ауторе таквих књига можемо назвати псеудоисторичарима. То су особе које немају формално образовање историчара, не баве се историјом на научни начин, док историчари покушавају да сакупе све изворе који говоре о некој теми и настоје да непристрасно одреде њихову вредност.

Овакви погледи на историју показују непознавање критике извора, улажење у истраживања са унапред одређеним циљем и у складу са тим „прилагођавање“, тумачења изворних података.

На питање коме треба архив? одговор по мени је да је у првом реду потребан нама историчарима јер на основу истраживања у архивима и на основу архивске грађе (писаних историјских извора), можемо да поткрепимо старе теорије о значајним догађајима, личностима и процесима или пак да на основу ново пронађене архивске грађе формирамо другачију слику о неком догађају али у светлу нових историјских извора. Поготово за

периоде у којима је била јака цензура власти, односно у оним периодима када је историја морала да прати политику. Посебно је осетљив период 20 века.

Све деликатнији писани историјски извори су конкретно из Историјског архива Зрењанин однети почетком педесетих година 20 века од стране тадашње УДБЕ. И та архивска грађа никада није враћена. Однета је архива Јураја Шпилера предстојника Команде јавне безбедности за Банат 1941-1944., архива везана за аеродром Ечка, архива информатора налази се у Архиву Србије.

Историчари имају једну веома важну улогу у формирању историјске свести код ученика јер је важно не само да их науче историјске чињенице већ и да им објасне како се „прави историја“. Треба да им на часу објасне да се историја изучава на основу историјских извора од којих су најважнији писани историјски извори, да им објасне или да их науче где се чувају писани историјски извори, а не би било лоше да их одведу у архив. Да ученици сами виде писане историјске изворе.

Историчари али и остали који се баве локалном историјом не треба да препричавају већ објављену литературу о историји града, још мање да верују у неке ничим поткрепљене урбане историјске легенде које нису усмени историјски извори, него на основу писаних, материјалних и усмених историјских извора, али оних који су прошли критику историјских извора. Тек онда ако има нових историјских знања има смисла објављивати нове текстове о историји града и околине.

Историчари у настави и ван наставе требало би да се више баве локалном историјом. Историчари у настави требало би да одређене лекције повезују са локалном историјом (пад Баната под Турцима, Банатски устанак 1594. године, оснивање Српске народне слободоумне странке и њеног Бечкеречког програма 1869. године, оснивање првод Српског народног одбора у Војводини 1918. године). Битно је да ученици науче да постоје различита виђења исте историјске појаве на основу поређења више историјских извора, првенствено писаних и да се они налазе у архивима. Такође треба да науче да постоје различита виђења исте историјске појаве на основу поређења више историјских извора.

Историчари који се баве истраживањем и објављивањем требало би више да се баве истраживањем фондова и периодике у самим архивима и да на основу тога пишу радове, монографије, биографије итд. о локалној историји.

Архив је потребан како стручној, тако и широј јавности. Потребан је свим нашим суграђанима из више разлога.

Неким је потребан да би регулисали имовинско правне односе, неким је потребан да би регулисали право на пензију, неким да би пронашли изгубљене дипломе о школовању, рехабилитовали претке који су након Другог светског рата осуђени као

сарадници окупатора. Неопходан је и за оне који желе да истраже породично стабло, као и за оне који желе да пронађу сроднике који су живели на територији Баната пре 26.07.1921. како би остварили Мађарско држављанство. Некима је архив потребан да би добили податке о конфискованој и национализованој имовини и тај начин остварили своја права. Архив је такође потребан и стручним службама скупштине града, купцима ликвидираних фабрика, као и грађанима који желе да регулишу правно-имовинске односе над својим некретнинама. Доношењем закона о озакоњењу објеката 2015. Архив је постао потребан свима којима су неопходне локацијске, грађевинске и употребне дозволе.

Наши суграђани првенствено треба да се упознају са историјом града и средине у којој живе тако што ће посећивати изложбе и предавања које архив приређује. На тај начин ће лакше створити слику о неким битним догађајима и личностима из неког времена. Старијим суграђанима архив је потребан да би освежили своје сећања и знања из локалне историје, па и националне историје. Архив је потребан свима онима који желе да развију однос према неговању културних добара, развију истраживачки дух, створе представу о прошлости, развију историјску свест о значају архивске грађе и прошлости нашег града.

Млађим суграђанима архив је потребан за израду семинарских, матурских и дипломских радова. Млађим суграђанима потребно је држати предавања првенствено у просторијама архива да би могли да виде оригинална документа, фотографије, новине, карте, планове и друга документа која сведоче о догађајима и личностима из одређеног периода.

Осталим суграђанима архив је потребан да би се упознали са локалном историјом и изградили историјску свест о одређеним историјским процесима.

Можемо закључити да наши суграђани немају изграђену историјску свест о локалној и о националној историји, па би у сарадњи са осталим установама културе, локалном самоуправом, основним и средњим школама требало путем трибина, изложби, предавања, брошура, уз широку подршку локалних медија, требало порадити на изграђивању историјске свести код народа по том питању, нарочито код младих и то све уз помоћ архивске грађе тј. писаних историјских извора који се чувају у нашем архиву.

Наш задатак је да на основу релевантних историјских извора створимо праву слику о историји нашег града и околине.

Закључак

Архивска грађа је извор многих података који се користи приликом доказивања одређених историјских догађаја, одређених ставова или осликавања живота појединих историјских личности. Уз помоћ архивске грађе граде се одређене историјске теза или се пак руше. Архив је потребан онима који желе да се упознају са знаменитим личностима и догађајима који су обележили историју нашег града. Потребан је за све оне који желе да се упознају са културном, привредном и политичком историјом нашег града јер се у архива налази архивска грађа која сведочи одређеним историјским периодима. Такође је потребан за све оне који желе да се едукују, да изграде свој национални идентитет, да науче како је живети у више националној средини, како је борити се за своја права, за свој језик, културу и то све кроз документа која сведоче о томе.

На нама историчарима је избор али и велика одговорност, како ћемо, на који начин, презентовати архивску грађу. Наша одговорност је да све оно што сведочи о том времену широј јавности прикажемо непристрасно, искључиво водећи се писаним историјским изворима, а не слободним тумачењима. Наш начин презентовања одређених догађаја мора бити одговоран, како би млађе генерације створиле слику о догађајима, личностима, друштвеним и политичким приликама из тог времена.

Професор на Филозофском факултету у Београду Радивој Радић је рекао да „ историчари пишу за оне који хоће да знају, а псеудо историчари за оне који хоће да верују.“